

Martyrologij srijemsko-pannonske metropolije.

Piše: Dr. Svetozar Rifić.

(Nastavak.)

15. Svetitelji Eusebije, biskup i Pollion, lektor u Cibalae, zajamčeni su nam na 28. travnja u Aktima sv. Polliona, koja su nad svaku sumnju autentična i vjerodostojna, i o kojima smo već gore pod br. 10. razložili, da su napisana u doba cara Valentinijana (364—75), jer se o njem govori kao o suvremeniku: *urbs Cibalarum, de qua Valentinianus christianissimus imperator oriundus esse cognoscitur.*

Colonia Aurelia Cibalae (danas Vinkovci) bijaše važan municipium dolnje Panonije, na biviju, na raskršću savske ceste, koja je vodila u Syrmij, i dunavske, što je tekla put Murse (F. Mommsen: *Inscriptiones Latinae* III. 1. 1873. p. 422.) O Cibalama imademo opsežnu arheološku studiju od prof. Brunšmida u „Vjesniku arh. društva“ 1902., p. 117—166. On je prvi upozorio da je ispravan naziv Cibalae, a ne Cibalis, premda je ovaj potonji oblik u rukopisima češći, nego li prvi. Lako je moguće, da se je oblik Cibalis udomio u rukopisima i s nerazumijevanja, jer se u antinim itinerarima redovno tako bilježi. N. pr. u *Itinerarium provinciarum Antonii Augusti* (ed. Parthey et Pinder, Berolini 1848. p. 127.) stoji: *Idem a Sirmio Carnunto mpm CCCXI sic Ulmo mpm XXVI Cibalis mpm XXIII itd.* Jednako u *Itinerarium Hierosolymitanum* (l. c. p. 267.). *mutatio Lentuano... civitas Cibalis... mansio Ulmo... civitas Bassianis...*

civitas Singiduno itd. Nu koji mrva latinštinu razumije vidi, da je svuda Cibalis tako zvani ablativ loci, a u nominativu da mjesto glasi Cibalae. (cf. Brunšmid l. c. 123—4.) U aktima svetiteljevim pak u starim kalendarima nalaze se svi mogući oblici: Cibalis, Cibalum, Ciballum itd.

Acta s. Pollionis štampana su kod Bollandista (Apr. III. 566.—7.), kod Ruinartha (ed. 1689. 435.—437.), kod Prileszky-a (Acta SS. Hung. 1743. II. 253.—6.) i kod našega Farlatija (VII. 577.—8.). O njihovoj velikoj cijeni pisao je već Tillemont (Mémoires, V. p. 686), Coleti (Illyr. S. VII. 375.—7.), a u novije doba Harnack (Geschichte der altkristlichen Litteratur, 1893., p. 823.) i Allard (La persécution de Dioclétien, Paris 1900. I. p. 291—2.) Tillemont hoće, da su akta izvorno pisana u grčkom jeziku, nu s njime se ne slaže Coleti. Zadnja u tom jošte nije rečena.

Sama passio sv. Polliona mora da je originalni zapisnik iz mučnikova procesa, što ga je šezdeset godina kasnije auctor aktâ dobio iz prokonsularnoga arkiva, pa ga je gotovo u cjelosti ostavio, primetnuvši samo nješto veći predgovor, a tako i zaglavak. U predgovoru daje kratki prijedlog o Dioklecijanovom progonstvu u Syrmiju, spominje mučeništvo sv. Montana i sv. Ireneja, pa prelazeći, kako se je kruti namjesnik carski Probo zaputio u Cibalae, da i onamo učini potragu za kršćanima, spominje cibalskoga biskupa Eusebija, koji je u nekome prijašnjem progonstvu poginuo za ime Hristovo, a baš istoga dana, kada se spominjala slavna smrt njegova, sluči se, te bi sv. Pollion, primicerius lectorum, prvak među nižim klerom, uhvaćen i od Proba odsugjen⁷⁵. Iz ovoga je razumjeti, da se sv. Eusebije i Pollion dovagjaju u savez ne što bi bili u istom progonstvu poginuli, nego što su bili obojica „Cibaljani“ i što im je mučenička smrt pala u isti dan.

Koje progonstvo misli auctor Pollionovih aktâ pod „gornjim“ „persecutio superior“, i od kojega su, kako veli u za-

⁷⁵ „et cum (Probus) sub specie publicae necessitatis ad urbem Cibalarum pervenisset . . . in qua superiori persecutione Eusebius ejusdem ecclesiae venerandus antistes moriendo pro Christi nomine, de morte et diabolo noscitur triumphasse; contigit Domini misericordia providente, ut eodem die comprehensus Pollio, primicerius lectorum . . .“ Acta s. Pollionis.

glavku protekli „*plurimi anni*“, teško je reći. Allard iza Tillemona scijeni, da se tuj radi o progonstvu cara Aurelijana (270—275.)⁷⁶, pak da je prema tome sv. Eusebije okruglo tridesetak godina prije krv prolio. Svakako je ova kratka pripomenka dragocjena, jer nam daje naslućivati, da je i u pregjašnjim progonstvima bilo u Panoniji heroja kršćanske vjere, pak da je već u drugoj polovini III. vijeka morala biti u našim krajevima provedena organizacija kršćanskih općina.

O sv. Pollionu, prvaku među mlagjim klerom, možemo iz akta uhvatiti vjernu sliku. On je bio *fidei ardore notissimus*, živo revnuje za uzoram i savršen život kršćanski, što se razabire iz Probova predbacivanja „*qui leves mulierculas, dum vetant, ne nubant, pervertere et ad unam (bit će vanam) castitatem suadere dicuntur.*“ Osobito je bogoduh o značio Probu bit Hristove nauke: *quae (mandata) u num Deum in coelis indicant intonantem... quae dominos servis plus pietate quam furore persuadent, unius conditionis contemplatione, dominari; quae servos plus amore quam timore persolvere; quae docent regibus justa praecipientibus obedire; sublimioribus potestatibus, cum bona jusserint, obtemperare; quae (mandata) praecipunt parentibus honorem, amicis vicem, inimicis veniam, affectum civibus, hospitibus humanitatem, pauperibus misericordiam, caritatem cunctis, malum nemini facere... Acta takogje u kratko kazuju, kojom je smrću sv. Pollion zasvjedočio svoju vjeru u Gospodina: bi jednu (rimsku) milju daleko od Cibalâ na lomači sažgan.*

Pollionova acta su sastavljena za liturgijsku porabu, pa su bila u crkvi štivena na spomeni dan sv. Eusebija i sv. Polliona. To razgovijetno izriče konac acta: *qui ejus (Pollionis) venerabilis passionem, sed et sancti episcopi ejusdem civitatis Eusebii, ante plurimos annos, eodem die vita functi martyrium praenovit ad coelestem gloriam, quam hodie cum gaudio celebrantes... Acta hoće jednakim načinom da slave i Eusebija i Polliona, pa ako se nije opširnije pri liturgiji štila passio cibalskoga biskupa, kao ono primicerija lectorum, to je samo stoga bilo, što nijesu kršćani mogli doći do sudbenih zapisnika njegovih, kako su došli do Pollionovih.*

⁷⁶ Il s'agit probablement ici de la persécution d'Aurelien. Allard 295. op. 3., slijedi mnijenje Tillemona l. c. 686. N. II. Isp. i Coleti VII. p. 574.

Nu ova dva odlična svetitelja cibalska nijesu nam samo vjerodostojnim actima zasnvedočena, nego i Jeronimovim martyrologijem, koji III. Kl. M. bilježi: In Pannonia Eusebi episcopi, Pollionis, Tuballi (Tiballi).

Ovaj navod Jeronimov — i ako se amo uvukla pogreška — klasično potvrđuje vanrednu njegovu cijenu za kršćansku hagijografiju. Nijedan naime ni zapadni ni istočni katalog⁷⁷ nigdje ne spominje cibalskoga biskupa Eusebija, kao mučenika, pak da nam se nijesu dobrom kobi sačuvala Acta Pollionis, bilo bi nam ovo ime u Jeronimu najvećom zagonetkom, to više, jer se u Adonovom i Usuardovom martyrologiju, koji su očito iz njega crpli, na 28. travnja spominje ime Pollionovo, ali ne Eusebijevo: In Pannonia s. Pollionis martyr (Ado l. c. 175; Us. l. c. 238.)

Nu iz Pollionovih acta možemo lako i Jeronimovu lekciju: In Pannonia Eusebi episcopi, Pollionis, Tuballi razjasniti i ispraviti.

Dojako su svi hagijografi na temelju ovoga Jeronimovoga navoda uzimali, da je Tuballus bio neki mučenik, drug Pollionov. Tako Bollandiste (Apr. III. ed. 1675. p. 565) govore: de ss. Eusebio episcopo, Pollione lectore, et Tiballo, martyribus Ciballi in Pannonia. Farlati u svom katalogu (II. 444.) slijedi ih slijepo, pa bilježi: Cibali s. Pollio lector et s. Triballus (!) martyres sub Diocletiano etc. Coleti (VII. 578.) na široko raspravlja ima li se Tiballus pribrojiti cibalskim mučenicima, i bojeći se, da nije istovjetan sa ravenkim mučenicom sv. Vitalom, koji se istoga dana slavi, konačno se ipak odlučuje, pa tvrdi: „Tiballum quoque Ecclesiam cibaliensem suo martyrio decorasse“, pa ga na 28. travnja uvrštuje u svoj „Martyrologium Illyricum“: Ciballi in Pannonia Passio sanctorum martyrum Eusebii Episcopi, Pollionis lectoris et Tiballi sub Diocletiano Imp. (Illyr. S. VIII. p. 300.)

Baronije u rimskom martyrologiju slijedeći Usuardov martyrologij uvrštuje samoga Polliona: IV. Kal. Maji. In Pannonia s. Pollionis martyr sub Diocletiano Imperatore, a izostavlja i Eusebija i Tiballa, a to je valjda

⁷⁷ Za istočne martyrologije to je više začudno, jer bit će da je Jeronim preuzeo sv. Eusebija i Polliona iz istočnoga nikomedijskoga, budući da imenu Eusebijevo imademo vjerojatan trag u syrskom katalogu (Mart. Jer. ed. Rossi-Duchesne, p. LVI. 28. apr.)

raziog, da djakovački proprium na 28. aprila govori u officiju samo o sv. Pollionu⁷⁸. Nu očividno je, da „Tiballi“ u Jeronimovom martyrogiju nije ime mučenika, nego je pokvareno čitanje mjesto Cibali. To je tako jasno; te se čudim, da toliki i oštroumi hagijografi nijesu te pogreške opazili.

U Jeronimu je prvobitno moralo stajati (ili dajbudi u podlozi, iz koje je crpio Jeronim): In Pannonia Ciballi Eusebi episcopi Pollionis. Prepisivač ne znajući, da je Cibalis mjesto u Pannoniji, scijenio je riječ imenom mučenika, pa pošto je Eusebij kao biskup odličniji, to ga je vrgao i naprijed, tako te je Ciballi ili pogrešno Tiballi u nekim Jeronimovim rukopisima došao iza Eusebija, nu najvećim dijelom iza Polliona (isp. razna štijenja u Kalendarima kod Boll. l. c. Apr. III. p. 565. n. j. i kod Coleti-a VII. p. 538.)

Da ovo moje razlaganje nije pusta kombinacija, nego tvrda činjenica, vidi se iz toga, što u Aktima s. Pollionis nigdje ni traga kakvome Tiballu, a da je u istinu postojao, gdje bi ga ovaj drevni izvor ispustio, kada spominje i Eusebija, već davno prije mučenoga, i sv. Montana i Ireneja, koji nijesu ni bili Cibaljani nego Syrmijci?

I glede dana svetkovanja Eusebijeve i Pollionova ima njeka poteškoća, jer se u aktima veli, da su mučeni die quinto Kalendarum Majarum, a Jeronim ih bilježi IIII. Kal. Maji. Nu kako je lakše razumjeti da se uvukla pogreška u akta (mjesto IV čitali V), nego u Jeronimov martyrologij, to scijenim, da valja ostati kod datuma, koji je i tako općenito u svim Kalendarima prihvaćen, te svetkovati mučenike 28. travnja⁷⁹. Allard pretpostavlja 27. travanj (l. c. I. 295.) Da se u djakovačkom propriu i od 1807. i od 1885. slavi sv. Pollion na 13. svibnja, bit će po srijedi rubrikalni razlozi. Prije se na 28. travnja štio u crkvi officium s. Vitalis, odličnoga mučenika ravenkoga, oca sv. Gervasija i Protazija, a od Pija IX. dan je posvećen sv. Pavlu od križa.

Kako rimski itinerariji VII. vijeka spominju u coemeteriju

⁷⁸ Što biskup Szörényi nijednog cibalskog mučenika ne spominje to je poradi toga, jer on pred očima imade strogo samo povijest syrmijske crkve i biskupije.

⁷⁹ Isp. o svemu tome: Coleti-a VII. p. 576.; Boll. Apr. III. 566.—7. U njekim se rukopisima čita, da su mučeni IV. Kal. Maji. (Boll. l. c. adn. c.)

sv. Pontiana (in via portuensi) grob sv. Polliona, to je Bosio († 1629.) glasoviti Columbo rimskih katakomba, scijenio, da se tuj radi o našem pannonskom mučeniku, kojemu su moći morale biti za vrijeme barbara u Rim prenesene, kao i tolikih drugih naših svetitelja. I drugi historičari slijede njegovo mnijenje⁸⁰. Nu ovo mnijenje ima samo stanovitu vjerojatnost, jerbo u martyrologijima brojimo mi više mučenikâ toga imena. Tako u rimskom martyrologiju nalazimo na 17. ožujka i 28. kolovoza u Rimu, a 26. travnja u Africi nekoga mučenika Polliona. —

Siguran rezultat ovoga istraživanja jest, da su sv. Eusebije i sv. Pollion cibalski mučenici, koji su poginuli u raznim progonstvima, ali istoga dana, pak ih zato crkva skupa već od najranijeg doba svetkuje. Obojica su martyres vindicati, kako to klasično izriču Pollionova acta, pisana za liturgijsku porabu: qui ejus (Pollionis) venerabilem passionem sed et sancti episcopi ejusdem civitatis Eusebii, ante plurimos annos, eodem die vota (functi) martyrium praenovit ad coelestem gloriam, quam hodie cum gaudio celebrantes, deprecamur divinam potentiam, ut nos eorum meritis participes esse concedere dignetur. Ovaj zadnji incisum jest sama liturgijska molitva u počast sv. mučenikâ. — Kako u današnjim službenim martyrologijima nigdje nema sv. Eusebija, dužnost bi bila naša uvesti ga, osobito u djakovačkom propriju morao bi on upravo kao i sv. Irenej zadobiti vlastiti officium. Njegov hagijološki, a tako i chronološki snošaj prema sv. Pollionu ne bi bilo teško izraziti ovim od prilike riječima: Cibalis in Pannonia s. Eusebi episcopi et Pollionis primicerii lectorum, qui eadem die diversa tamen persecutione martyrii coronam adepti sunt. Lako je i lekcije officija sv. Polliona u ovom smjeru upotpuniti.

16. Od sv. Kvirina na 4. lipnja nema slavnijega mučenika u nekadanjoj metropoliji srijemsko-pannonskoj. Umah nakon njegove smrti slavi ga i zapadna, slavi i istočna crkva. Još za cara Konstantina napisana su njegova latinska acta, kojima autentičnost i vjerodostojnost nijedan hagijograf ne poriče. Prudentije, kršćanski pjesnik Hispanije († oko 405.), opjevao mu je

⁸⁰ Isp. Allarda l. c. 295.; De Rossi, Roma sotteranea 1864. I. 182.; Armellini: Antichi cimiteri cristiani di Roma. p. 11.

herojsku smrt u zbirci *περὶ στεφάνων* (7. hymnus)⁸¹. Sv. Jeronim prevodeći i popunjujući Eusebijevu kroniku bilježi kao važan svjetski događaj i slavnu smrt sv. Kvirina⁸². Venantius Fortunatus, pisac VI. vijeka, ispregrjuje našega svetitelja sv. Cyprianu: *Africa Cyprianum, dat Siscia clara Quirinum*. Počevši od Jeronimovog, svi ga imadu zapadni martyrologiji. Za rana već preneseše njegove kosti iz Panonije u Rim i grob mu dadoše u Sv. Sebastijanu in via Appia, jednoj od glavnih crkvi, pa se danas još mnoga mjesta za čast otimlju, da mu sv. tijelo čuvaju. Osobitoga pako razloga imade zagrebačka crkva, da poštuje velikoga mučenika, jer u XI. vijeku i ne bijaše nego samo reipristinovana drevna biskupija sisačka, pa na uskrišenu stolicu u Zagrebu predje povijest, predjoše pravice staroga naslova. Pa kako se zagrebačka biskupija može ponositi na ime biskupa Ergelya, koji je odlučno branio njene liturgijske osobine protiv kard. Pázmánya, i na ime Jurja Draškovića, koji je na trijentskom koncilu bio ono, što Strossmayer na vatikanskom, koliko svojim smatra bl. Augustina, uzor sredovječnoga biskupa, koliko sa čašću spominje ime biskupa Stjepana, koji je već u XIII. vijeku iznio misao, da se prenese iz Splita i metropolija i naslov primacijalni u Zagreb — upravo toliko imade prava bilježiti i slavno mučeničtvo sv. Kvirina u annale svoje povjesnice.

Osnutak sisačke biskupije prekrit je koprenom. Ne znamo ni to reći, je li sv. Kvirin imao predšasnike na biskupskoj stolici. Prema aktima možemo zaključivati, da je ostario u službi Gospodnjoj i crkvenoj, a iz Prudentijevih versova:

Insignem meritis virum
 Quirinum placitum Deo,
 Urbis moenia Siscia
 Complexu patrio fovent

⁸¹ Acta s. Quirini već je bio izdao Mombricitus (ed. 1480. II. 231.—2.) i Surius (ed. 1579. III. 566.—8.). Bollandiste ih imadu Mense Junio I. 381.—3. (ed. 1695.), tako i Ruinart (ed. 1689. 552.—5.); Prileszky: Acta SS. Ungariae, 1743. I. 295.—302., te Farlati V. 320.—2. — U većini ovih izdanja imadeš i Prudentijev hymnus. Imadeš ga i u Migne-u, P. L. LX. 424.—30.

⁸² Eusebii Chronicorum libri duo kod Migne-a P. Gr. XIX. p. 585.—6. Mnogo je kritičnije izdanje Schoene, Berolini, 1866. p. 189.

hoće naš Farlati (l. c. V. 322.—5.), da je on i poreklom bio Sišćanin.

Njegova nam pako akta posve točno pišu povijest mučenja. U vrijeme Dioklecijanova i Maksimijanova progonstva bi uhvaćen i doveden pred Maksima, juridika u Sisciji. Rimski činovnik kuša ga svim mogućim načinima sklonuti, da udovolji carskim nalogima i da žrtvuje. Dade ga i „fustibus caedi“, izbatinati. Zaludu. Najposlije ga okuje i baci u tamnicu, a nakon tri dana pošlje ga Amantiju „ad praesidem Primae Pannoniae“, vrhovnom namjesniku Prve Pannonije „da bi konačnu smrtnu osudu od njega primio“. — Ovim podatcima postaju Kvirinova akta bogato vrelo i za političku povijest Pannonije početkom IV. vijeka, te je za bolje razumijevanje nužno ovdje nekoliko riječi i o tim stvarima reći.

Prema diobi Dioklecijanove tetrarhije pripadala je Siscia Gornjoj ili Prvoj Pannoniji. Granica izmeđju Gornje i Dolnje Pannonije bila je crta od rijeko Rabe preko Drave i Save po prilici do Servitiuma (Gradiške?) (Isp. Mommsen: Corpus Inscriptionum latinarum, III. 1. ed. 1873. p. 279., 416., 477.) Colonia Flavia Septimia Siscia bijaše vrlo ugledno mjesto, tamo je bio tabularium (arkiv), vrhovni porezni ured čitave provincije, pače i lijevaonica novca. U vremenu bijaše Siscia nesumnjivo i sjedište namjesnika Gornje Pannonije (Mommsen: Corpus Inscriptionum l. c. 501.), nu u taj čas stolovao je on preko Drave u Savariji, a u Sisciji ne bijaše nego li legatus juridicus, područni, i ako visoki prvovincijalni činovnik⁸³. Prema shvaćanju državnog prava rimskoga jus gladii

⁸³ Namjesnici, kako su vladali nad provincijama ili senata ili imperatora, razno su se nazivali: proconsules, propraetores, legati consulares etc. Kada je Dioklecijan umanjio i na novo zakružio granice provincija, nastade i novi naslov corrector i praeses, pa se taj posljednji naziv općenito rabio o upraviteljima svih mogućih provincija. „Praesidis nomen generale est eoque et proconsules et legati Caesaris et omnes provincias regentes... appellatur“. Cf. Daremberg — Saglio; Dictionnaire des antiquités grecques et romaines IV. I. p. 627; Mommsen: Römische Staatsrecht ed. 3. 1887. II. 240.; idem: Römische Strafrecht ed. 1899. 231.; Hirschfeld: Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis auf Diocletian. Berlin 1905. 385. sq. — Prema tome ne čini nikakve poteškoće, što auktor Krivinovih aktâ daje i sisačkom Maksimu naslov praesesa, pošto je on nesumnjivo stajao na čelu izokolnoga političkoga okružja, nu službeni njegov naslov jest onaj što mu ga daje Amantij

počivao je u rukama rimskoga imperatora i senata, pa namjesnici provincija nijesu ga vršili, nego ex delegata jurisdictione, te ga dosljedno nijesu mogli dalje dijeliti svojim činovnicima (subdelegovati). (Isp. Mommsen: *Römisches Strafrecht*, l. c. p. 228., 244. i 270., a tako i njegov: *Römisches Staatsrecht* l. c. II. p. 270.) Iz ovoga je razumjeti, zašto sisački činovnik Maksim nije mogao odsuditi na smrt sv. Kvirina, nego ga je poslao vrhovnome namjesniku Amantiju, da bi se ovršili carski edikti, koji su nad tvrdokornim kršćanima izricali smrtnu kazan.

Amantije je bio baš na putovanju po svoj provinciji, pak su časnoga starca Kvirina vukli ča do Dunava, vodili u razne gradove (siquidem ad ripam Danubii ad singulas civitates ducebatur), dokle napokon u Scarabantiji ne zastade Amantija, a ovaj ga vrnu u Savariju⁸⁴ u svoje sijelo. Bit će valjda i poradi toga, jer mu je tamo bilo lakše provesti sudbeni postupak proti sv. Kvirinu. On ga presluša u kazalištu, jer rimski sudije ne imadjahu odregjenih ureda za kriminalne rasprave, te ponovi istragu, jesu li istiniti iskazi, kako su sadržani u istražnim zapisnicima juridika Maksima i da li ostaje sv. Kvirin pri njima. Svetitelj bijaše stalan i Duh Božji u njegovim odgovorima, pa kada ga Amantije nikako nije mogao nagovoriti da žrtvuje, izreče smrtnu osudu, neka bi bio na strašan primjer svim kršćanima, koji ne će da se carskim zapovjedima pokore, te odredi, da se svetitelju mlinski kamen o vrat objesi i on utopi u riječici Sibaris⁸⁵. O ovakom načinu smrtne kazni

„juridicus Maksimus“. Legati Augusti juridici bili su pomoćni činovnici namjesnikâ u carskim provincijama, a da su bili visokog stepena, svjedoči njihov senatorski čin. Isp. Mommsen: *Röm. Staatsrecht* l. c. II. 246.; i *Dictionnaire* l. c. III. 1. p. 715.—6. — Što čovjek dublje zalazi u političku historiju rimske Pannonije, uvigja i jasnije potrebu, da se nakon epohalnih radnja Mommsenovih mora pristupiti temeljitoj reviziji Farlatijevih i Coletijevih (VII. 457.—65.) tvrdnja, a tako i drugih starijih crkvenih povjesnika. Sa političkom razdiobom stoji u najužem savezu i crkvena razdioba pannonskih pokrajina.

⁸⁴ Na Dunavu bijahu znamenita mjesta Carnuntum, Vindobona. Savaria bijaše colonia, i danas znamenito mjesto Subotište, Steinamanger, Sombathély, biskupska stolica. Scarabantia, danas Šopron, Oedenburg, bijaše municipium, XXXIV rimske milje na sjever od Sabarije (okolo 50 km.) cf. Mommsen: *Inscriptiones* l. c. p. 525. i 533.

⁸⁵ Sibaris je rječica, što utječe u Rabu kod Subotišta, danas Güns.

mi smo govorili raspravljajući o sv. Ireneju, biskupu sirmijskom. Odsudjenik, da bi to sigurnije potonuo, bio je svezan i u kožnu vreću zašit, da mu je samo glava virila.

Nu Božjom Providnošću zbi se sa sv. Kvirinom čudesan dogogjaj, koji nam historijskim svjedocima nije lošije zajamčen nego li i samo čudesno ukazanje pobjedonosnoga križa Konstantinu Velikom, nego li i čudo scillitanskih mučenikâ. Pričaju akta doslovce: *cumque de ponte praecipitatus fuisset in fluvium et diutissime supernataret, et cum spectantibus locutus esset, ne suo terrentur exemplo, vix orans, ut mergeretur, obtinuit.* Kada je bio sv. Kvirin bačen s mosta u rijeku, te dugo vremena plivao i sa gledaocima razgovarao, da se ne bi od njegova primjera prestrašili, jedva ishodi molitvom od Boga da potone.

Zbog ovoga čudesnoga dogagjaja raširi se čitavim kršćanskim svijetom glas o Kvirinovom mučeništvu. Već smo gore rekli, da ga je sv. Jeronim zabilježio u chronici Eusebijevoj. Njegove su riječi: *Quirinus episcopus siscianus gloriose pro Christo interficitur.* Nam manuali mola ad collum ligata e ponte praecipitatus in fluvium diutissime super natavit et cum spectantibus conlocutus, ne sui terrentur exemplo vix orans, ut mergeretur, obtinuit. Dakle isti izrazi, koje i u Kvirinovim aktima nalazimo⁸⁶. Prudentije baš ovo čudo na široko u svojim verzovima opisuje:

Summo pontis ab ardui
 Sanctae plebis Episcopus
 In praeceps fluvio datur,
 Suspensum laqueo gerens
 Ingentis lapidem molae.

Dejectum placidissimo
 Amnis vortice suscipit,
 Nec mergi patitur sibi,
 Miris vasta natalibus
 Saxi pondera sustinens.

⁸⁶ Očevidno je ova bilješka Jeronimova u Chronici citat iz Kvirinovitih akta, koja su dosljedno već u IV. vijeku morala biti napisana na osnovu sudbenih zapisnika sisačkih i savarijskih.

Svetitelj tješi okolne kršćane, hrabri ih za dalje progonstvo, a onda moli Gospodina, da mu dade blaženu smrt. Zadnji verzovi Prudentijevi puni su poezije.

Quid possis (Domine) probat amnicus,
Qui vectat silicem, liquor.
Hoc jam, quod superest, cedo,
Quo nil est pretiosius,
Pro te Christo Deus mori.

Orantem simul halitus,
Et vox deserit, et calor:
Scandit Spiritus ardua:
Fit pondus grave saxeum;
Corpus suscipiunt aquae.

Ovi izvještaji Jeronimovi i Prudentijevi jesu nam znakom da je čudesno mučeništvo sv. Kvirina proizvelo dubok i silan dojam u čitavoj crkvi. Njihova je notica prešla kasnije i u historijske martyrologije (cf. Mart. Adonis ed. 1745. I. 255.), pa i u današnji rimski martyrologij.

